

ד. נס הצפת הגרון - 'תורת הנס'

ו ויאמר איש האֱלֹהִים: אָנָּה נָפֹל?
וַיִּרְאֶהוּ אֶת הַמָּקוֹם
וַיִּקְצֹב עֵץ, וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה
וַיִּצַף הַבְּרָזֶל.

בסדרת העיונים 'הנזיד והלחם' (עיון 4) עמדנו על ההבחנה בין נסים שבהם פועל אלישע באמצעות חפץ לבין הנסים שבהם הוא משתמש אך בדבר פיו. אמרנו שם, שבכל מקום שמהות הנס כוללת שינוי בעולם הפיזיקלי משתמש אלישע בחפץ או בדבר מה ממשי, ואילו בכל אותם מקומות שהנס הוא במסגרת עולם הנוהג כמנהגו, אלישע פועל בדבר פיו בלבד.¹ על פי הבחנה זו אין קושי בכך שבמקומנו משתמש אלישע בעץ שקצב לשם עשיית הנס: הצפת הברזל על פני המים היא שינוי ניכר בעולם הפיזיקלי המוכר לנו.

אולם מדוע עשה אלישע דווקא מעשה זה של קציבת עץ והשלכתו אל מקום שקיעתו של הברזל? במה תורם מעשה מסוים זה להופעתו של הנס? דעות שונות נאמרו בדברי הפרשנים בהסבר מעשהו זה של אלישע, הן בהסבר הטכני של פעולותיו, והן בהסבר הטעם והתכלית של מעשהו. ממחלוקת זו בין המפרשים נלמד אנו, על פי דרכנו, מה הייתה השקפתם על מה שכינינו בסדרות העיונים הקודמות 'תורת הנס', שהרי כפי שכבר אמרנו לא אחת, גם לנסים יש כללים.

1. דעת רד"ק

לדעת רד"ק קציבת העץ והשלכתו למים נועדו להתקין לברזל (עוד בהיותו במים) יד (= ידית) חדשה:

"ויקצב עץ" - להיותו יד הברזל שנפל. ונכנס העץ בנקב הברזל שנכנס בו היד וצף הברזל עם ידו. לפיכך אמר "וַיִּקְצֹב" שפירושו כריתת העץ במידה שצריך, כמו "מִדָּה אַחַת וַיִּקְצֹב אֶחָד לְשָׁנֵי הַכְּרָבִים" (מל"א ו', כה).

אולם אם כן, שואל רד"ק (בתחילת אותו דיבור המתחיל):

למה לא השליך שם העץ שהיה יד הברזל מתחילה? למה הוצרך לקצוב עץ? ונראה כי הנסים בדבר חדש יעשו. וכן "צִלְחִית חֲדָשָׁה" (ב', כ).

1. פירוט הנסים משני הסוגים הללו מופיע באותו עיון בהערות 18-20.

האם על פי פירושו של רד"ק הופך מעשה הצפת הברזל למעשה המתיישב עם חוקי הפיזיקה? נראה שלא לכך התכוון רד"ק. משקלו של הברזל בגרזן הוא הקובע, וגרזן רגיל אשר ייפול למים, אף אם ייפול ביחד עם היד שלו, ישקע. ואדרבה: על פי פירושו של רד"ק הופך מעשה הנס של אלישע לנס כפול: אף חדירת היד החדשה שקצב אלישע ישירות לנקב שבברזל השקוע במים - לנס תחשב.

רד"ק שאל מדוע היה על אלישע לקצוב יד חדשה לברזל, ולהלן נדון בתשובתו. אולם תחילה נשאל מדוע בכלל השליך אלישע יד לגרזן?² נראה שמטרת המעשה הזו הייתה דווקא להקטין את רושמו של הנס, ולקרבו במידת מה אל הטבע. כך כתב רד"ק עצמו על פעולותיו של אלישע להחייאת בן השונמית:

ואפשר (- שעשה כן אלישע) להנשים על הנער לחממו בחום הטבעי היוצא מפיו ומעיניו, כי רוב הנסים נעשים עם מעט תחבולה מדרך העולם.

'מעט התחבולה' הזו אינו מבטל אמנם את גודל הנס וחריגתו מן הנוהג הטבעי, ואין בו בדרך כלל לתת הסבר 'מדעי' להתרחשות הנס. מה צורך בו אפוא? נראה כי 'התחבולה המועטת הזו מדרך העולם' היא בגדר מעשה השתדלות של הנביא - מאמץ אנושי מצדו (ועל כן הוא נעשה 'מדרך העולם') - ובזכותו מתחולל הנס משמים. הנס מהווה שותפות של האדם ושל ה', ורק כאשר מיצה האדם את יכולתו ואת מאמציו, גומר ה' את חלקו (כאשר ראוי לכך האדם), ומשלים את מעשיו של האדם בדרכיו הבלתי מוגבלות.³

כאשר קצב אלישע במו ידיו יד חדשה לגרזן והשליכה אל מקום נפילת הברזל, פעל פעולה המסמלת את רצונו לשלוח את ידו שלו אל תוך המים, לאחוז בברזל ולמשותו משם. אך כיוון שבמציאות אלישע לא יכול היה למשות את הברזל, עשה כתחליף לכך מעשה סמלי, וה' נענה למאמציו, והביא לכך שהיד (שהיא שלוחת ידו של אלישע עצמו) נכנסה בדיוק לנקב שבברזל והציפה את הברזל.

כהמשך למגמה זו ביחס לנס, יש לבאר אף את הפסוק האחרון בסיפורנו הנראה כמיותר:⁴

ז וַיֹּאמֶר: הָרֶם לְךָ

וַיִּשְׁלַח יָדוֹ, וַיִּקְחֶהוּ.

2. בזאת חזרנו לשאלה שבה פתחנו עיון זה, אלא שעתה היא מנוסחת בהתאמה לפירושו של רד"ק לטיב המעשה שעשה אלישע.

3. בדרך זו פירשנו את נתינת הקמח בנזיד המקולקל ('הנזיד והלחם' ג2) ואת הסיבה לשימוש בחפצים שונים בכלל, בנסים שבהם נגרם שינוי בעולם הפיזיקלי (שם עיון ג4). נסים מן הסוג הזה, לו נעשו במאמר פיו של הנביא בלבד, הייתה בכך התהדרות בנס שלא כדיון, ימרה לשלוט בטבע שלטון בלא מצרים, שלטון המצוי רק ביד הבורא.

4. בעיון הקודם הבאנו את פירושו של בעל 'כלי יקר' לפסוק זה. כאן נלך בדרך אחרת, ההולמת את התפיסה שאנו מייחסים לרד"ק במה שנוגע ל'תורת הנס'.

מה שעשה הנביא בדרך סמלית, באמצעות המרת ידו שלו ביד עשוית העץ שהשליך אל הברזל כדי להעלותו מן המים, הוא דורש מן 'האחד' שאיבד את הגרזן לעשות בפועל, בדרך טבעית. "הָרָם לְךָ" - 'הרם את הגרזן, שכן עליך לפעול, להשתדל, לשם השלמת מעשה הנס. אמנם נס הוא שחולל את הצפת הגרזן, אך אין זאת אומרת שאתה פטור מכל מאמץ מצדך'. ובן הנביאים אכן נענה: "וַיִּשְׁלַח יָדוֹ" - אל תוך המים; "וַיִּקְחֵהוּ" - אליו, ובכך הפך אף הוא שותף למאמצי הנביא ולנס משמים שחברו בהשבת אבדתו.⁵ לבסוף, נשוב אל דברי רד"ק כי "הנסיים בדבר חדש יעשו". נראה שכוונתו לומר כי זהו כבודו של הנס, שהוא נעשה בכלים חדשים אשר נוצרו במיוחד למענו. אולם ההסבר לקציבת היד החדשה לגרזן יכול להשתלב במקומנו, אף בלא ההסבר הכללי הזה של רד"ק, כפי שנבאר מייד להלן.

ראשית, דווקא פעולה זו של אלישע, מבטאת את השתדלותו שלו לפעול להשבת הברזל. לעיל אמרנו כי היד שקצב הנביא מהווה מעין תחליף לידו של הנביא. דבר זה לא היה בא לידי ביטוי כה ברור לו היה אלישע משליך את היד הישנה של הגרזן. שנית, בעיון הקודם פירשנו כי בתקלה של נשילת הברזל מן העץ באה לידי ביטוי הסתייגותו של אלישע ממעשה בני הנביאים, ואילו הנס שחולל אלישע לשם השבת הברזל מבטא את התפייסותו הגמורה עמם. אף דבר זה יש בו כדי להסביר את הצורך ביד חדשה לברזל. חידוש זה מבטא אי-חזרה למצב הקודם, המצב הכעוס שהביא לתקלה. יתרה מזאת: קציבת העץ בידי אלישע עצמו הופכת אותו עתה לשותף במעשיהם של תלמידיו, שהרי אף הם עסוקים בחטיבת עצים ובקציבת קורות לבניינם.

2. דעת רלב"ג

לפני רלב"ג עמדו דבריו של רד"ק (שהיה קודם לו בזמן ובן ארצו - פרובנס), והוא ודאי הושפע מהם בהסברו לצד הטכני במעשהו של אלישע:

"ויקצב עץ וישלך שמה, ויצף הברזל" - רוצה לומר, שכבר חתכו ותקנו במידה שיוכל להיכנס בנקב הברזל ויהיה לו כמו יד.

אלא שהסבר זה והשאלה ששאל רד"ק ביחס אליו - מדוע לא השתמש אלישע ביד הקודמת של הגרזן - הובילו את רלב"ג בכיוון שונה מאוד מזה של רד"ק בהסבר הנס. ושמה יש לומר זאת אחרת: השקפתו הפילוסופית של רלב"ג במה שנוגע ל'תורת הנס', כפי שבאה לידי ביטוי בסוף ספרו הפילוסופי 'מלחמות ה' ⁶; היא שעיצבה את פירושו במקומנו, שהוא על בסיס דברי רד"ק אך שונה ממנו מאוד. הבה נעיין בדבריו:

5. ואין לשאול: הרי בן הנביאים היה עושה זאת אף ללא הוראתו של אלישע? באמצעות ציוויו של הנביא וקיומו על ידי 'האחד' הופכת פעולתו זו לבעלת משמעות בתהליך הנס.

6. ראה להלן הערה 8.

והנה היה המופת בזה, שכשאשר השליכו שמה (- את העץ), נכנס בנקב הברזל ונתקיים בו הברזל.⁷ ולפי שכבר הושרש בדבר המופתים מצד העיון (- הפילוסופי) ומצד דברי חז"ל, כמו שבארנו בשישי מספר מלחמות ה', שלא יתחדש בהם דבר חדש, כאילו תאמר עליית הברזל למעלה במים - והוא ברזל, או רדת העץ למטה במים - והוא עץ [שהוא דבר] בלתי ראוי שיצלול במים (- שני דברים אלו הם 'התחדשות של דבר חדש', ועל כן אינם כלולים במופתים).⁸

והנה, הרצון באמרו "וישלך שמה" - שכבר השליך שם העץ בכוח, כדי שירד מפני זאת התנועה ההכרחית. והנה היה העץ בשיעור, שהיה יכול לנצח קלותו [את] כבדות הברזל ויציפהו עמו על המים. ולזה הוצרך שיהיה העץ גדול, ולא הספיק לו גודל יד הברזל (- הישנה) להשליכו שם, וחתך מפני זה עץ גדול.⁹ אך המופת היה, כמו שזכרנו, היותו נכנס בנקב הברזל בהשליכו אותו למים.

7. אף לפי רד"ק היה מופת בדבר זה, אך המופת העיקרי היה כמובן בהצפת הברזל.
8. א. רלב"ג רומז כאן לדבריו בספרו במאמר השישי, חלק שני פרק יב (כמעט בסופו של הספר): "וראוי שנחקור באיזה מהדברים ייתכן שיתחדשו הנפלאות, ובאיזה מהם לא ייתכן זה". בארבע הגבלות מגביל שם רלב"ג את אפשרות 'חידוש הנפלאות'. ואת הרביעית, שהיא הנוגעת למקומנו, מייחס רלב"ג לחז"ל. על דברי משה בפרשת קרח (במדבר ט"ז, ל): "וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצֹתָהּ הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ..."; שואלת הגמרא (סנהדרין קי ע"א): "אילימא למבריה ממש (- אם נאמר לברוא ממש) והא 'אין כל חדש תחת השמש' (קהלת א', ט)!" ומבאר רלב"ג את הקושיה: "רוצה לומר, שאי אפשר שישתנה הטבע ממנהגו!". הגמרא מתרצת את קושייתה: "אלא לקרובי פתחא (- לקרב הפתח)", ומבאר רלב"ג את תרוצה: "ותרצו... שלא היה בזה המופת דבר מחדש במוחלט, כי מציאות פתיחת פי הארץ בזה האופן הוא דבר ייתכן שיימצא על המנהג הטבעי, לא היה מחדש כי אם באורך הזמן". כלומר, הנס היה בקיצור תהליכים המתרחשים באופן טבעי זמן ממושך, אך לא בחידוש דבר שאיננו קיים בטבע (רלב"ג מפרש את דברי הגמרא "לקרובי פתחא" - קרוב בזמן, ולא כפי שפירש הפירוש המיוחס לרש"י שם "שיקרב פתחה של גיהנום, ותפתח הארץ במקום שהי", וראה עוד אבות פ"ה מ"ו. וממשיך שם רלב"ג: "והנה זה העניין הוא כמו העניין בשאר מופתים בשווה... הנה התבאר מזה המאמר (- של חז"ל) שהם יראו שלא ייתכן שיתחדש דבר על דרך המופת, אם לא מה שיייתכן שיתחדש על המנהג הטבעי באורך הזמן".
- יישום דברים אלו ביחס לנס הצפת הגרזן מובן, כפי שפורט בגוף העיון, אולם נסים רבים במקרא נראים כסותרים עיקרון זה.
- ב. רלב"ג אמנם מייחס את שלילת האפשרות שברזל יצוף על המים לחז"ל, אולם במסכת סוטה יג ע"א מבואר הדבר שזה היה בדיוק הנס שחולל אלישע בסיפורנו.
9. בדברים אלו עונה רלב"ג על שאלת רד"ק "למה לא השליך שם העץ שהיה יד הברזל מתחילה, למה הוצרך לקצוב עץ?" ותשובתו שונה כמובן מזו של רד"ק.

מה 'הרויח' רלב"ג בפירושו? האם מופת כניסתו של העץ בנקב שבברזל, כתוצאה מהשלכתו בכוח לתוך המים (וזאת כשאין הנביא רואה כלל את הברזל, אלא מכוון למקומו המשוער), שונה במהותו ממופת שקיעת העץ במים או ציפת הברזל הכבד על פניהם, שני דברים שלא קרו ולא יכלו לקרות על פי רלב"ג?

התשובה על כך לפי רלב"ג חיובית בהחלט: שקיעת העץ במים או ציפת הברזל על פניהם הם חידוש בבריאה ושינוי סדריה, ולדעתו יש להימנע מלייחס דבר זה למופתים שהמקרא מתאר. לעומת זאת, בכניסתו המדויקת של העץ הקצוב (והארוך) לנקב שבברזל אין כל שינוי וחידוש בבריאה. הנס כאן הוא בקיומו של אירוע בעל סיכוי סטטיסטי נמוך ביותר - כניסה של העץ לנקב בברזל בלא כל יכולת לכוון את הדבר בדיוק.¹⁰

מובן שיש בהצלחתו של הנביא לעשות כן 'מופת', אולם מסוג אחר לגמרי מאשר הצפת ברזל על פני מים.¹¹

כתוצאה מפירוש זה של רלב"ג, שהוא דומה באופן חיצוני לזה של רד"ק אך שונה ממנו מהותית, נוצר הבדל קל ביניהם בפרשנות לסוף הפסוק - למילים "וַיִּצַף הַבְּרָזֶל". רד"ק הציג שני פירושים למילים אלו:

"ויצף" - פועל עומד (- הברזל צף)... ויש לפרש "ויצף" - פועל יוצא, כלומר הנביא הציפו.

רלב"ג אמנם יכול היה לאמץ אחד משני פירושים אלו של רד"ק (או את שניהם), אך הוא בחר בפירוש אחר שיהא מיוחד לשיטתו:

והנה היה העץ בשיעור שהיה יכול לנצח קלותו [את] כבדות הברזל, ויציפהו עמו על המים.

מיהו זה אפוא שהציף את הברזל? העץ הגדול והקל הוא שהציף את הברזל, וזאת על פי חוקיה של הפיזיקה.

כצפוי, עוררו דבריו של רלב"ג ביקורת חריפה בקרב המפרשים שבאו אחריו. הנה דברי ר"י אברבנאל:

והנה התאמץ הרב רבי לוי בן גרשום לבקש דרכים [ש]אפשר שיעשה בהם הנס ההוא, ולא יהיה זרות בחוק הטבע... (- וכאן הוא מסכם את דבריו של הרלב"ג ופוסק עליהם את דינו) ואלה דברי רוח הם.

10. השחלת העץ בברזל אפשרית ביגיעה מרובה, בזמן ממושך ועל ידי אמצעים שונים. במקרה כזה אפשרי, לדעת הרלב"ג, מופת שיחסוך את הצורך בכל זאת, וראה דבריו שהובאו בהערה 8.

11. יש להעיר, כי מים רבים זרמו בירדן מאז כתב רלב"ג את דבריו, ומאז נשתנתה מאוד תפיסת העולם הפיזיקלי בקרב פילוסופים ואנשי מדעי הטבע. נדמה, שההבחנה החותכת והעקרונית שעשה רלב"ג בין שני סוגי המופתים אינה כה ברורה כיום.

ר"א לא נימק את ביקורתו, ורק מפירושו שלו למעשהו של אלישע (אשר יובא להלן, בסעיף הבא) נשמעים דברי פולמוס רמוזים כנגד פירוש רלב"ג.¹²
דברי מלב"ם כנגד פירושו של רלב"ג חריפים אף הם:

והרלב"ג חיפש בזה תחבולות טבעיים כדרכו, ודבריו הבל.

לא נוכל להצטרף אל הדברים החריפים הללו, מן הטעם שדברי רלב"ג קשורים במערכת חשיבה פילוסופית שלמה שפיתח בספרו 'מלחמות ה', ושאינן הוא יחיד ולא ראשון שהלך בדרך זו בהסבר נסים המתוארים במקרא. ובכל זאת, נודה לדברי הפרשנים הללו, שקשה להעמיס על הפסוק הנידון בעיון זה את כל מה שפירש רלב"ג.¹³

3. דעת ר"י אברבנאל ומלב"ם

כשם שהיו שותפים לביקורת על רלב"ג, כך היו ר"י אברבנאל ומלב"ם שותפים בפירושים את מעשהו של אלישע (וברור שמלב"ם המאוחר השתמש בדברי ר"א). כך אומר ר"א:

הנביא, כאשר הראהו המקום אשר נפל שם הברזל, לקח בידו עץ קטן, והשליכו שמה באותו מקום קצוב ומוגבל, וזהו "וַיִּקְצֹב עֵץ וַיִּשְׁלֶךְ שָׁמָּה" - באותו מקום קצוב ומוגבל, כאילו שלח אותו העץ לקרוא את הברזל שיבוא לפניו, ומיד: "וַיִּצֹף הַבְּרָזֶל". כי כאשר ירד שמה העץ, עלה הברזל כמאמר הנביא... וכן היה: שהעץ שהיה קל צלל במים הַפֶּךְ טבעו, והברזל שהיה כבד, צף למעלה. להורות כי כפי היכולת האלוהי יהיו הדברים, ואין להם טבע אחר, כי אם הנטבע בהם בחכמת בוראם, שיוכל לשנותם כשירצה.¹⁴

12. הביקורת הפרשנית היחידה שכותב ר"א משותפת לפירושים של רלב"ג ורד"ק גם יחד: "ואם היה הנס כדברי המפרשים, ושצף הברזל עם העץ שנדבק בו, היה ראוי שיאמר 'ויצף העץ והברזל', והנה לא זכר דבר מהעץ, וזה ממה שיורה שאין הדבר כמו שחשבו".

ביקורת זו אינה צודקת לא ביחס לפירושו של רד"ק ולא ביחס לזה של רלב"ג. ביחס לרד"ק - אין צורך לציין את ציפת העץ משום שאין לה משמעות מבחינת נס הצפת הברזל, שהרי לא העץ הוא שהציף את הברזל, כפי שהוסבר לעיל. ביחס לרלב"ג - אין זה נכון 'שלא זכר דבר מהעץ', שהרי רלב"ג מפרש שהנושא של הפועל היוצא "ויצף" הוא העץ "ויצף העץ את הברזל" (יש לציין שמדברי ר"א לא ברור שהבחין בין רד"ק לרלב"ג כשם שהבחנו אנו).

13. א. במידה פחותה יש לומר זאת גם על דברי רד"ק, שהוסיף נס נוסף על זה המפורש בכתוב.

ב. לא רק במקומנו נדחק רלב"ג בביאור המקרא כדי להתאימו לשיטתו הפילוסופית, אלא גם במקומות נוספים.

14. המילים המודגשות בסוף הציטוט הן דברי פולמוס המכוונים כנגד רלב"ג. וראה רמב"ן לשמות י"ג, טז.

ומלבי"ם אומר בקיצור:

הראה שיש בכח הנביא להפך הטבעיים, שהעץ והברזל החליפו טבעם זה לזה, העץ צלל במים אדירים כעופרת,¹⁵ והברזל צף למעלה כעץ קל.

פירושם זה, מבחינת המשתמע ממנו ביחס ל'תורת הנס', מהווה הקוטב ההפוך לא רק לפירושו של רלב"ג, אלא גם לזה של רד"ק, כפי שביארנו את דבריו. שכן על פי פירושם זה אלישע קצב את העץ והשליכו למים, לא כדי לקרב את הנס אל ההשתדלות האנושית הטבעית (כפי שהסברנו את כוונת רד"ק), אלא כדי להכפיל את הנס ולהגדיל את רושמו.

אולם מהי מטרתו של אלישע בעשותו כן? הרי נס שקיעת העץ במים הוא נס מיותר, והוא לא נועד להשיג כל תועלת! ואם כן, האם יש הצדקה לעשייתו? ר"א ענה על כך כי מטרת הנס הכפול היא חינוכית, והיא טמונה בעצם השינוי הכלול בנס: "להורות כי כפי היכולת האלוהי יהיו הדברים, ואין להם טבע אחר, כי אם הנטבע בהם בחכמת בוראם, שיוכל לשנותם כשירצה".¹⁶ תפיסה זו של נסים - שכל מטרתם היא בעצם עשייתם, ואין להם כל תפקיד אחר הכרוך בפתרון בעיות אנושיות או דתיות המעוצבות בסיפור - היא תפיסה שניסינו לשלול לאורך עיונינו בפרקי אלישע.

בעל ה'כלי יקר', ר' שמואל לניאדו, אף שהצטרף אל ביקורתו של ר"א על רלב"ג, וכתב ש"הדין עמו... כי הדברים של מופת אין לנו עסק לקרבם אל הטבע", בכל זאת לא נשא פנים לפירושו של ר"א, והוא טוען כנגדו שתי טענות (והשנייה מזדהה עם ביקורתנו):

ולשיטת מהרי"א יקשה (א) שלא נזכר בפסוק אלא "וַיִּשְׁלַךְ שְׁמָה", ולא נזכרה שקיעה. והיה פלא גדול (- אם שקע העץ) והיה ראוי להזכירו. (ב) גם הסברה מחזקת זה (- שלא שקע העץ), כי למה יעשה השקעת העץ שלא בטבעו? די לו בהצפת הברזל שלא בטבעו!

4. דעת ה'כלי יקר'

נסיים את עיונינו בפירושו של ר"ש לניאדו. פירוש זה הוא המתיישב ביותר לדעתנו, הן בלשון הכתוב הן בעניינו:

"ויקצב עץ" - כל דהו (- ולא ידית=בית יד); "וישלך שמה" - למעלה במים (- ולא לתוכם), מכוון למקום שנפל הברזל. ואותו העץ הציף הברזל. וזהו

15. על פי שמות ט"ו, י.

16. במילים אחרות: מטרת הנס היא לשלול את שיטתו הפילוסופית של רלב"ג.

שאמר "ויצף" - העץ ההוא את הברזל,¹⁷ שזאת הייתה הוראת השלכת אותו העץ במים בכיוון אל מקום הברזל, לומר שגזר אומר הנביא שיקל הברזל שלא בטבעו, ויצוף כעץ ההוא כל דהו אשר השליך במים. ואם כן, לא היה העץ נכנס בנקב הברזל (- כפי שפירש רד"ק), שאם כן היה משליך בית ידו של הברזל, אבל אדרבה, הגיד הכתוב "ויקצב" - שהיה עץ כל דהו.

פירוש זה הוא הנאות ביותר ללשון הכתוב, משום שהוא איננו מוסיף כל פרט על הנאמר בפסוקנו. אלישע קצב כפיס עץ סתמי, ולא בית יד; והשליכו על פני המים, ולא השקיע אותו בתוכם; ורק נס אחד אירע כאן - נס הצפת הגרזן ולא יותר. אולם לשם מה עשה כן אלישע, לשם מה השליך עץ כל דהו למקום נפילת הברזל? תשובתו של בעל ה'כלי יקר' היא שבמעשה זה מעוצבת באופן סמלי גזרת הנביא, והוא מהווה תחליף לדיבורו: "זאת הייתה הוראת השלכת אותו העץ במים... לומר שגזר אומר הנביא שיקל הברזל בטבעו ויצוף כעץ ההוא...". כפיס העץ הקצוב בידי אלישע, והמושלך על ידו למים במקום נפילת הברזל, מסמל את רצונו לשלוח את ידו שלו אל תוך המים ולמשות משם את הברזל האבוד. רק גילוי מאמץ מצדו של האדם, ואף נביא במשמע, ואפילו אם המאמץ הוא סמלי בלבד, מזכה אותו בשותפות עם יד של מעלה הגומרת את מעשהו ומעניקה לו את הנס המיוחל.

17. מבחינה פרשנית זהה פירושו של בעל ה'כלי יקר' למילים "ויצף הברזל" לפירושו של רלב"ג, אך מבחינה עניינית הם שונים מאוד: לדעת רלב"ג הציף העץ את הברזל בהתחברו עמו, מפני שהמשקל הסגולי של הגרזן כולו היה קטן משל המים; לדעת ה'כלי יקר' שימש העץ הצף על פני המים מעין דוגמה לברזל שיתנהג כמותו, וזאת כמובן בדרך נס.